

HET AMBTSBERICHT ALS DESKUNDIGEN- BERICHT

mr. A.F.M. Brenninkmeijer

Inleiding

De vraag op welke wijze voorzien moet worden in het komend procesrecht in de functie die thans het ambtsbericht in het beroep op de Kroon en in het TwK-beroep vervult, moet bezien worden tegen de achtergrond van een aantal belangrijke ontwikkelingen. De eerste daarvan betreft de herwaardering van de Kroon als geschillenbeslechtende instantie na het Benthem-arrest. De breuk in de ontwikkeling die vooraangekondigd leek in de Richtlijn voor de keuze tussen Arob-beroep en beroep op de Kroon¹ is een feit geworden met deze uitspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de mens.² De overwegend positieve waardering voor het beroep op de Kroon maakte plaats voor een meer kritische benadering van deze vorm van rechtsbescherming. Daarnaast is van belang de eerste aanzet die gegeven is voor de herziening van de rechterlijke organisatie en de daarmee gepaard gaande introductie van een uniform bestuursprocesrecht.³ Ten slotte is niet zonder betekenis de positie van de Raad van State als rechterlijk college binnen onze rechterlijke organisatie. Deze ontwikkelingen lijken erop te wijzen dat de pluriformiteit van ons bestuursrecht en de bestuursrechtspraak zal afnemen, waardoor met name de verkoking van de rechtspleging op bestuursrechtelijk terrein teruggedrongen zal kunnen worden. Met de introductie van de bestuursrechtelijke kamer van de rechtbank in de nabije toekomst wordt de eerste stap gezet. De rechtbanken zullen dan in eerste aanleg het nieuwe uniforme bestuursprocesrecht toepassen en daarmee zal ook een nieuwe procescultuur in bestuursgeschillen tot stand gaan komen. Deze procescultuur zal waarschijnlijk meer aansluiten bij die van de raden van beroep en de rechtbanken, dan bij die van de Afdeling rechtspraak of de Afdeling voor de geschillen van bestuur van de Raad van State.

De positie van de Raad van State is in dit geheel een moeilijke. Hoewel de Raad van State als een betrouwbaar bruggehoofd voor de introductie van meer

---

1 Stert. 23 maart 1981, nr. 56.

2 Europees Hof voor de Rechten van de mens 23 okt. 1985, AB 1986, I, m.n. E.M.H. Hirsch Ballin.

3 Zie voor een eerste formele standpuntbepaling van het kabinet: TK 1990-1991, 21967.

HET AMBTSBERICHT ALS DESKUNDIGEN- BERICHT

mr. A.F.M. Brenninkmeijer

Inleiding

De vraag op welke wijze voorzien moet worden in het komend procesrecht in de functie die thans het ambtsbericht in het beroep op de Kroon en in het TwK-beroep vervult, moet bezien worden tegen de achtergrond van een aantal belangrijke ontwikkelingen. De eerste daarvan betreft de herwaardering van de Kroon als geschillenbeslechtende instantie na het Benthem-arrest. De breuk in de ontwikkeling die vooraangekondigd leek in de Richtlijn voor de keuze tussen Arob-beroep en beroep op de Kroon¹ is een feit geworden met deze uitspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de mens.² De overwegend positieve waardering voor het beroep op de Kroon maakte plaats voor een meer kritische benadering van deze vorm van rechtsbescherming. Daarnaast is van belang de eerste aanzet die gegeven is voor de herziening van de rechterlijke organisatie en de daarmee gepaard gaande introductie van een uniform bestuursprocesrecht.³ Ten slotte is niet zonder betekenis de positie van de Raad van State als rechterlijk college binnen onze rechterlijke organisatie. Deze ontwikkelingen lijken erop te wijzen dat de pluriformiteit van ons bestuursrecht en de bestuursrechtspraak zal afnemen, waardoor met name de verkokering van de rechtspleging op bestuursrechtelijk terrein teruggedrongen zal kunnen worden. Met de introductie van de bestuursrechtelijke kamer van de rechtbank in de nabije toekomst wordt de eerste stap gezet. De rechtbanken zullen dan in eerste aanleg het nieuwe uniforme bestuursprocesrecht toepassen en daarmee zal ook een nieuwe procescultuur in bestuursgeschillen tot stand gaan komen. Deze procescultuur zal waarschijnlijk meer aansluiten bij die van de raden van beroep en de rechtbanken, dan bij die van de Afdeling rechtspraak of de Afdeling voor de geschillen van bestuur van de Raad van State.

De positie van de Raad van State is in dit geheel een moeilijke. Hoewel de Raad van State als een betrouwbaar bruggehoofd voor de introductie van meer

---

1 Stert 23 maart 1981, nr. 56.

2 Europees Hof voor de Rechten van de mens 23 okt. 1985, AB 1986, I, m.n. E.M.H. Hirsch Ballin

3 Zie voor een eerste formele standpuntbepaling van het kabinet: TK 1990-1991, 21967.

algemene bestuursrechtspraak heeft gediend, moet worden vastgesteld dat de inzet van staatsraden voor de afdoening van grote aantallen geschillen die niet steeds een portee hebben die de inzet van hun hoge kwalificaties volledig kunnen rechtvaardigen ook negatieve kanten heeft. De geschiedenis van de Raad van State als rechterlijk college is ten dele die van staatsraden en duiventillen. Het wekt dan ook geen verwondering dat de wijze van afdoening van geschillen zodanig is ingericht dat de voorbereidende werkzaamheden en de afwerking van zaken in belangrijke mate in handen van de ambtelijke ondersteuning kwam te liggen. Het gevolg is geweest dat de Arob-rechter een minder actieve rechter is geworden, die voor de zitting nauwelijks of niet aan enige instructie of voorbereidend onderzoek toekomt. Bovendien kan worden vastgesteld dat de wijze van toetsing van de Arob-rechter gemarginaliseerd is, in die zin dat de klemtoon is komen te liggen op toetsing aan de formele beginselen van behoorlijk bestuur en een materiële beoordeling van het geschil minder vaak voorkomt.⁴ De steeds groeiende werklast van de Afdeling rechtspraak heeft ook bijgedragen aan deze ontwikkeling.

Voor de TwK- en Kroongeschillen kan zeker niet gesteld worden dat er sprake is van marginalisering van de toetsing. Met behulp van de ambtsberichten komt de Afdeling voor de geschillen van bestuur tot een volgens het Utrechtse rapport inhoudelijk-indringerende toetsing,⁵ die in het Groningse rapport – met een kritische ondertoon – ook wel beschreven is als een opge-rekte rechtmatigheidstoetsing.⁶ De Afdeling rechtspraak en de Afdeling voor de geschillen van bestuur vormen, op deze wijze beschouwd, uitersten. Gelet op de benaderingswijze van de Afdeling rechtspraak van de Raad van State vormt deze – anders dan de Utrechtse onderzoekers lijken aan te nemen – geen goede vergelijkingsmaatstaf voor de beoordeling van de taakvervulling van de Afdeling voor de geschillen van bestuur op basis van de ambtsberichten.⁷ Het beroep op de Kroon moet beschouwd worden als bestuur, terwijl vanwege de eerder geschetste ontwikkelingen een overgang naar rechtspraak noodzakelijk is. Deze overgang wordt niet volbracht door slechts de formeel onafhankelijke status van de leden van de Afdeling voor de geschillen van bestuur te waarborgen: besturen en recht spreken zijn ook inhoudelijk andere taken. Van der Hoeven heeft als insider bij de Raad van State dit verschil als volgt weergegeven:

-
- 4 G.T.J.M. Jurgens en R.J.G.M. Widdershoven, De Tijdelijke wet Kroongeschillen geëvalueerd, *De Gemeentestem* 1991 (6918), p. 153 e.v.
  - 5 R.J.G.M. Widdershoven, G.T.J.M. Jurgens, P.J.J. van Buuren en G.H. Addink, *Bestuursrechtspraak in milieugeschillen*, Zwolle 1991, p. 85 e.v. en p. 319 e.v.
  - 6 T. ter Brugge, J. Veltman, H.E. Bröring, K.F. Schuiling en M. Scheltema, *Kroongeschillen en het nieuwe bestuursprocesrecht*, Deventer 1991, p. 284 e.v.
  - 7 Zie het eerder aangehaalde artikel in *De Gemeentestem*.

“Rechtspraak is in tegenstelling tot besturen, gedetailleerde arbeid, die door de rechter op alle essentiële onderdelen persoonlijk moet worden verricht of in elk geval expliciet beoordeeld. Ook de juridische details moet hij als alle deskundigen beoordelen, wegen en in hun proporties doorzien. Als hij geassisteerd wordt, – en dat is bij de huidige arbeidslast praktisch onvermijdelijk – mag die assistentie niet praktisch neerkomen op het overnemen door de assistentie van het geheel of een deel van de taak van beslissen, maar ook niet van die van motiveren: de verantwoordelijkheid van de rechter voor de uitspraak en de motivering is niet alleen formeel: zij moet ook uit *zijn* koker komen. (noot: Dat geldt natuurlijk niet alleen voor de colleges van GS maar evenzeer voor de Raad van State en voor alle rechterlijke colleges, die voor hun uitspraken op – zij het nog zo bekwame – assistentie leunen.) Dat brengt mee, dat rechters de juridische kwalificaties moeten bezitten, die de uitoefening van hun ambt vereisen, en dat zij naar aanleg en belangstelling geschikt en bereid moeten zijn tot het verrichten óók van de juridische detailarbeid die essentieel is voor een juiste vervulling van hun taak. (noot: Niet iedere goede administratieve rechter is daarom tevens een goed bestuurder, maar ook niet iedere goede bestuurder is geschikt voor administratieve rechtspraak.)”⁸

Eenzijds is de benaderingswijze van geschillen door de Afdeling rechtspraak van de Raad van State anders dan die van andere bestuursrechters. Daargelaten de eerder gesignaleerde gemarginaliseerde toetsingswijze, moet worden vastgesteld dat mede vanwege de werkdruk de assistentie van staatsraden ruim is uitgevallen. Een vergelijking met raden van beroep, ambtenarengerechten en de Centrale Raad van Beroep leert dat deze rechters veelal van het begin af aan actief betrokken zijn bij het geschil en in de fase van voorbereiding sturend optreden in iedere zaak afzonderlijk. Het gevolg is dat de rechter steeds invloed kan uitoefenen op het complementeren van de feiten in het dossier en op het bijeenbrengen van de specifieke deskundigheid die nodig is voor de toetsing van de bestuursbeslissing. De toetsing door deze rechter is dan ook niet gemarginaliseerd doch draagt een materieel karakter. Het College van Beroep voor het Bedrijfsleven neemt hierin naar mijn indruk geen andere positie in. De benaderingswijze van de belastingrechter vormt gelet op de meer civielrechtelijke oriëntatie van het toepasselijke procesrecht en de procesvoering een verhaal apart.

Anderzijds moet worden vastgesteld dat de Afdeling voor de geschillen van bestuur weliswaar tot een materiële beoordeling van geschillen komt, doch dat deze materiële beoordeling voor zover het gaat om feitelijke onderbouwing en inbreng van specifieke deskundigheid slechts mogelijk is op basis van de

---

8 J. van der Hoeven, *De drie dimensies van het bestuursrecht*, VAR-reeks 100, Alphen a/d Rijn 1989, p. 171-172.

inhoud van de ambtsberichten, die onder verantwoordelijkheid van de minister tot stand komen. Bij deze waarneming plaats ik de vraag of de benaderingswijze van de Afdeling voor de geschillen van bestuur onder vigeur van de TwK reeds volledig geëvolueerd is naar onafhankelijke rechtspraak, of dat in navolging van Van der Hoeven gezegd moet worden dat gelet op de ruime mate waarin geleund wordt op ondersteuning in de vorm van de ambtsberichten het model van bestuurlijke en niet rechterlijke beoordeling nog de overhand heeft. Voor deze vraag is te meer reden nu voor de staatsraden in de Afdeling voor de geschillen van bestuur niet de eis geldt dat zij rechter⁹ zijn en zij veelal reeds vóór de aanvang van de zitting en vóór aanvang van het raadkameroverleg beschikken over een op ambtelijk niveau uitgewerkte uitspraak. Hoewel dit op het eerste gezicht wijst op gedegen ambtelijke ondersteuning, moet tevens geconstateerd worden dat er een geringe prikkel voor onafhankelijke rechterlijke beoordeling van uitgaat. In die zin kan ik de eerder aangehaalde woorden van Van der Hoeven onderschrijven.

Twee ambtsberichten

Het verschijnen van de beide hier besproken rapporten past in de Groningse en Utrechtse onderzoekstraditie. Eerder is veel invloed uitgegaan van het onderzoek Arob-beroep en beroep op de Kroon¹⁰ en het onderzoek over de Arob-bezwaarschriftprocedure.¹¹ Daarnaast zijn voor deelterreinen, zoals het recht van de ruimtelijke ordening en het milieurecht onderzoeken verricht¹² en recent is het Utrechtse onderzoek naar de betekenis van het ambtsbericht in geschillen over bestemmingsplannen uitgebracht.¹³ In vergelijking tot bijvoorbeeld het College van Beroep voor het Bedrijfsleven en de Centrale Raad van Beroep kan gesproken worden van een zeer levendige belangstelling van onderzoekers, die wellicht mede gestuurd wordt door de derde geldstroom. Ik denk echter dat deze grote belangstelling voor de rechtspraak van de Raad van State mede ingegeven is door een andere gedachte, namelijk: "Hoe vertellen we het de Raad van State?" De overgang van de bestuurlijke benadering die bij Kroonberoep gebruikelijk was naar onafhankelijke rechtspraak vergt een mentaliteitsverandering die niet van de ene dag op de andere

---

9 Zie over de betekenis van de juridische opleiding in dit verband, H. Franken, *Maat en regel*, Arnhem 1975.

10 P.J.J. van Buuren, H. Bolt en M. Scheltema, *Kroonberoep en Arob-beroep*, Deventer 1981.

11 C.M. Breeuwsma, E. Helder, E. Niemeijer en M. Oosting, *Beeld van de Arob-bezwaarschriftprocedure*, Deventer 1982.

12 Onder andere: H.E. Bröring, C. Lambers, M. Scheltema en H. Bolt, *Kroonberoepen milieuhygiëne*, Deventer 1987.

13 A.F. Gaastra, F.C.M.A. Michiels en P.J.J. van Buuren, *Gelet op het ambtsbericht*, Zwolle 1990.

bereikt kan worden. De spiegel die de onderzoekers daarbij aan de Raad van State voorhouden vormt een waardevolle uitnodiging tot reflectie.

In dit verband zou ik nog willen wijzen op een ander belangrijk punt. Voor de wijze waarop rechters geschillen afdoen is niet alleen de inhoud van het procesrecht van belang, maar ook de procescultuur. Van de bevoegdheden die rechters hebben kan op geheel verschillende wijze gebruik worden gemaakt.¹⁴ Beide rapporten geven ons inzicht in de procescultuur van de Kroon en van de Afdeling voor de geschillen van bestuur. Ik denk dat op de keper beschouwd het procesrecht op basis waarvan de Raad van State werkt en het procesrecht ingevolge de Beroepswet, de Ambtenarenwet 1929 en de Wet Arbo – ondanks de verschillen – naar de kern genomen dezelfde inhoud heeft. Toch moet worden vastgesteld dat de benaderingswijze van de verschillende rechters heel anders kan uitpakken. Ook de verschillen tussen de Afdeling rechtspraak en de Afdeling geschillen zijn markant.

Een vergelijking tussen de benaderingswijze van de Raad van State en de rechters ingevolge de Beroepswet en de Ambtenarenwet 1929 leert dat laatstgenoemden ‘doe het zelve’ zijn. Vanaf het moment dat een beroepschrift binnenkomt is de rechter betrokken bij de zaak en voert de rechter de regie bij het verzamelen van de feiten en de deskundigheid die nodig is voor de beoordeling van het geschil. Wat opvalt is dat bij de Raad van State veel werk door de ambtelijke ondersteuning wordt gedaan en dat het vergaren van feiten en deskundigheid in TwK- en Kroongeschillen zelfs wordt overgelaten aan de opsteller van het ambtsbericht. Dat wil zeggen dat de adviseurs in TwK- en Kroongeschillen een taak vervullen die bij andere vormen van bestuursrechtspraak rechtstreeks door de rechter, dan wel onder regie van de rechter door het secretariaat, wordt verricht.

De inhoud van het ambtsbericht

Voor de beeldvorming is het interessant vast te stellen dat de beide onderzoeksrapporten op zich ambtsberichten vormen. De wetgever laat zich door deskundigen voorlichten over de betekenis van ambtsberichten in het bestuursproces.¹⁵ Naast feiteninformatie verschaffen beide rapporten tevens een toetsingskader. Van het Groningse rapport valt bijvoorbeeld op dat de rechtsstatelijke invalshoek zo duidelijk te herkennen is en dat daarmee de onafhan-

---

14 W.M.G. Eekhof-de Vries, Hoe actief is de administratieve rechter? – verschillen in de procespraktijk bij de Centrale Raad van Beroep en de Afdeling rechtspraak van de Raad van State, *TAR* 1990, p. 417 e.v.; L. Dorhout, Eén wet, twee culturen?, *PS* 1991, p. 209.

15 J.M. Polak, Twee evaluatierapporten over de Tijdelijke wet Kroongeschillen, *NJB* 1991, p. 593 e.v., spreekt van lessen voor de wetgever.

kelijkheid van de geschillenbeslechting de nadruk krijgt. Hangt hiermee samen dat het Groningse rapport zich kritischer uitlaat over de door de Afdeling voor de geschillen van bestuur gebezigde benadering van haar toetsende taak? Waar – als vermeld – in het Utrechtse rapport gesproken wordt van inhoudelijk-indringende toetsing wordt in het Groningse rapport gesproken van opgerekte rechtmatigheidstoetsing, waarbij ik het ‘opgerekt zijn’ van de toetsing opvat als een overschrijding van de taak van de rechter.¹⁶ In ieder geval zal duidelijk zijn dat ook ambtsberichten als de voorliggende geen neutraal karakter hebben, doch een lading hebben.¹⁷ Voor de ambtsberichten die ten behoeve van de Afdeling voor de geschillen van bestuur van de Raad van State worden uitgebracht geldt dit niet in mindere mate. Daarom is het van belang precies vast te stellen wat de taak is van degene die een ambtsbericht opstelt en wat overeenkomstig die taak de inhoud van een ambtsbericht behoort te zijn.

Uit de rapporten van Groningen en Utrecht blijkt dat de ambtsberichten waarvan de Afdeling voor de geschillen van bestuur gebruik maakt een veelzijdige inhoud hebben. Ik ben geneigd ze te bestempelen als het befaamde ‘pak van Sjaalman’, dat sinds Multatuli deze figuur creëerde staat voor een bonte verzameling van van alles en nog wat. Vooropgesteld moet worden dat de inhoud van het ambtsbericht afhankelijk is van de benaderingswijze van de adviseur die het bericht samenstelt. Per wet kan het ambtsbericht een andere signatuur hebben en deze signatuur sluit min of meer aan bij de benaderingswijze van een bepaalde kamer van de Afdeling voor de geschillen van bestuur. Zoals destijds geconstateerd werd dat er niet van ‘het’ Kroonberoep¹⁸ gesproken kon worden, geldt thans dat iedere kamer van de Afdeling voor de geschillen van bestuur een eigen signatuur en cultuur heeft. Dit vormt op zich reeds een opmerkelijke waarneming.

Het Groningse rapport onderscheidt drie elementen in de ambtsberichten:

- a. Verweerschrift
- b. Beïnvloedingsmiddel van de minister die het aangaat
- c. Deskundigenbericht

In het Utrechtse rapport wordt niet alleen de inhoud van het ambtsbericht vastgesteld, maar wordt tevens aangegeven welke *functie* het ambtsbericht vervult. Vandaar dat de Utrechtse onderscheiding deels samenvalt met de

---

16 T. ter Brugge e.a., a.w. p. 284 e.v.

17 Het is ook niet voor niets dat beide onderzoeken tot stand kwamen onder supervisie van begeleidingscommissies.

18 P.J.J. van Buuren e.a., a.w.

Groningse. In het Utrechtse rapport wordt de volgende onderverdeling gemaakt:

- a. Informatieverschaffing
- b. Beoordeling en waarden van feitelijke en technische aspecten
- c. Schetsen van het beleidsmatige kader
- d. Procesordenende functie
- e. Bemiddelende functie

De twee laatstgenoemde functies laat ik hier verder onbesproken, omdat deze geen beschrijving van de inhoud van het ambtsbericht betreffen.

In navolging van het Groningse rapport kan worden vastgesteld dat voor zover het ambtsbericht een verweerschrift inhoudt, dat wil zeggen het stuk waarin de verwerende overheidspartij zijn standpunt ten aanzien van het geschil kenbaar maakt, de betiteling als ambtsbericht te verhullend is. Voor zover een overheidsorgaan verweer voert in een geding, dient dat te geschieden bij een afzonderlijk schriftuur, waarvoor de benaming verweerschrift bruikbaar is. Een wat antiek aandoende, in de Beroepswet en de Ambtenarenwet 1929 gebruikte, terminologie is die van contra-memorie. Het verweerschrift kan inhouden een overzicht van de feiten, een schets van de toegepaste regelgeving en het gevoerde beleid, alsmede een standpunt van de overheidspartij aangaande de uitkomst van het geding. In de regel zal van overheidszijde aangedrongen worden op ongegrondverklaring van het beroep.

Ten aanzien van het tweede element van het traditionele ambtsbericht geldt dat voor zover de minister die het aangaat in het ambtsbericht de uitkomst van het geding tracht te beïnvloeden, een niet met onafhankelijke rechtspraak te verenigen factor optreedt. Het proces is een proces tussen de procespartijen en het is ongewenst wanneer derden (de minister die geen partij is, doch als bestuurlijk orgaan belang heeft bij de uitkomst van het geding) zich in dat proces mengen. Voor beïnvloeding van het beleidsterrein, dat eventueel overgelaten is aan gedecentraliseerde overheidsverbanden, zijn andere wegen aan te wijzen.

De enig aanvaardbare inhoud van het ambtsbericht is daarmee: deskundigenbericht.

Het bezwaar tegen de ambtsberichten die thans aan de Afdeling voor de geschillen van bestuur in het Kroonberoep en in het TwK-beroep worden uitgebracht is primair het pak van Sjaalman-karakter. Aangenomen wordt dat de Voorzitter en de leden van de Afdeling voor de geschillen van bestuur niet gediend zijn van de beïnvloeding door de minister die geen partij is in het geding, doch staan blijft dat in sommige ambtsberichten passages voorkomen die er niet in thuis horen. Voor een eerlijk proces is niet voldoende dat de

rechter geen rekening houdt met elementen in het proces die de 'equality of arms' aantasten, de aantasting op zich is reeds onjuist.

De inhoud van het ambtsbericht zoals die naar voren komt uit de Groningse en Utrechtse rapporten moet bezien worden tegen de achtergrond van de cultuur van het beroep op de Kroon. De Kroon als hoogste bestuursorgaan binnen onze overheidsorganisatie, besliste over de voorgelegde geschillen op basis van het materiaal dat door de minister bij wijze van handreiking in het ambtsbericht bijeen was gebracht. Deze vorm van geschillenbeslechting draagt autoritaire en paternalistische trekken. Oud-ministers en oud-bestuurders werden benoemd in de Raad van State. Naast hun adviserende taak terzake van wetgeving werden zij belast met de beslechting van bestuursgeschillen, waarbij de invloed van de minister die het aanging gewaarborgd was. Het ambtsbericht hield een 'voorgekookte' beslechting van het geschil in en de voorarbeid van de ondersteunende ambtenaren van de Raad van State leidde tot een meer marginale invloed van de staatsraden die beslisten. Ook na totstandkoming van de TwK is in deze benaderingswijze geen fundamentele verandering opgetreden. Met andere woorden, het is niet aannemelijk dat de procescultuur van de Afdeling voor de geschillen van bestuur met de afschaffing van de bevoegdheid van de Kroon om contrair te gaan reeds ingrijpend gewijzigd is.

Feiten en deskundige advisering

Tussen feiten en deskundige advisering moet zo veel mogelijk een grens getrokken worden. Weliswaar zijn 'feiten geen feiten', doch bij de presentatie van feiten kan objectiverend te werk worden gegaan, zodat beïnvloeding door de selectie van feiten en de wijze van presenteren van feiten zoveel mogelijk wordt tegengegaan. Ook van de Groningse en Utrechtse onderzoekers verwachten wij dat zij bijvoorbeeld jurisprudentie zorgvuldig selecteren en de inhoud ervan correct weergeven. Deskundige advisering heeft in een proces echter een andere betekenis, omdat de advisering door deskundigen vaak neigt naar advisering over de uitkomst van het geschil zelf. Rechters zijn geen deskundigen op alle terreinen waarop zij recht spreken, doch als actioma van de rechtspleging moet gelden dat de deskundige niet de rechter mag zijn. De juiste verhouding tussen de rechter en de deskundige is dat de deskundige de relevante vakspecialistische kennis aanreikt, zodat de rechter juist kan beslissen.

Het spreekt voor zich dat voorafgaand aan het deskundigenadvies de relevante feiten verzameld moeten worden. In de regel is ook de deskundige capabel om die relevante feiten op te sporen. Dit laat echter onverlet dat het rapport van de deskundige niet de enige bron van relevante feiten behoeft te